

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СЕРИЯСЫ
1997 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 1997 ГОДА

ISSN 2710-2661

№ 1 (2022)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/NIUS7438>

Бас редакторы – главный редактор

Бурдина Е. И.

д.п.н., профессор

Заместитель главного редактора

Абыкенова Д. Б., *PhD доктор*

Ответственный секретарь

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Пфейфер Н. Э.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Абибулаева А. Б.

д.п.н., профессор

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Беларусь)

Кудышева А. А.,

к.п.н., ассоц. профессор

Омарова А. Р.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ

FTAMP 14.35.07

<https://doi.org/10.48081/UXDK3683>

***М. Таш¹, Е. С. Сапажанов², Б. Д. Сыдыхов³,
Е. Ж. Сармурзин⁴**

^{1,3,4}Сулейман Демирель университеті,

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.;

²Нархоз университеті,

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӘСІПКЕРЛІККЕ ДАЙЫНДАУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Жоғары оқу орындарында табысты кәсіпкерлік үлгілеріне негізделген кәсіпкерлікті оқыту тұрақты даму үшін білім беруге ықпал етуі мүмкін. Адами капитал теориясы, кәсіпкерліктің өзіндік тиімділігі және өзін-өзі анықтау теориясы сияқты бірнеше теориялық перспективалар кәсіпкерлік білім студенттердің кәсіпкерлік ниеттерімен оң байланыста болады, өйткені ол адекватты ноу-хау мен дағдыларды қамтамасыз етеді және оларды өз бизнесін дамытуға ынталандырады. кәсіпкерлік мансап. Кәсіпкерлік білім беру бағдарламаларында табысты кәсіпкерлік үлгілерімен танысу студенттердің бизнесті бастау қабілетіне деген сенімін ояту және олардың кәсіпкерлікке деген көзқарасын жақсарту үшін маңызды фактор болуы мүмкін. Кәсіпкерлік білім беру практикалық маңыздылығы мен әлемдік экономиканың әлауқатын жеделдетудегі рөліне байланысты зерттеу саласы ретінде дамыған. Танымалдылығына қарамастан, кәсіпкерлік білім берудің қоғамды өзгерту үшін табиғаты мен әсері толық сипатталмаған. Мақаланың мақсаты – зерттеулерге шолу жасау арқылы кәсіпкерлік білім берудегі қазіргі тенденцияларды көрсету. Бұл зерттеушілерге кәсіпкерліктің ерекше сипатын оны гиг-экономика және жұмыс орнының цифрлық трансформациясы сияқты жаңа дамып келе жатқан жұмыспен қамту тенденцияларымен байланыстыруға көмектеседі. Қазақстанда кәсіпкерлік білім беруді одан әрі

ілгерілету керектігі туралы ұсыныстар саланың болашақ дамуын қалыптастыру тәсілі ретінде берілген.

Кілтті сөздер: кәсіпкерлік, білім беру, жоғары оқу орны, педагогика, дайындық.

Кіріспе

Кәсіпкерлік білім беру – әлемдегі ең жылдам дамып келе жатқан пәндердің бірі. Оның қазіргі бизнес тәжірибесін академиялық теориямен байланыстыру қабілетіне қызығушылық артуда. Тернер мен Джаниодис [1] айтқандай, «кәсіпкерлік білім беру саласы соңғы 20 жылда айтарлықтай жетілді. Негізгі кемшіліктері ретінде кәсіпкерлікті оқытудың мазмұнын, оқытудың тәсілдерін, оқытушыларды және білімгерлерді анықтау». Ғылыми әдебиеттер көп жағдайда өз заманынан артта қалады, сондықтан болашақ зерттеулерге бағыт-бағдар беретін мазмұннан хабардар болудың маңызы – жоғары. Тиімділікті арттыру үшін кәсіпкерлік білімге қаражат, уақыт және күш тұрғысынан айтарлықтай инвестиция қажет. Кәсіпкерлік білім беруді қоғамның қабылдауын өзгертетін жаңа әдіс тәсілдер пайда болды. Бұл мақаланың мақсаты – зерттеу кемшіліктерін анықтау үшін жасалған зерттеу жұмыстарын талдау арқылы Қазақстандағы кәсіпкерліктің болашақ траекториясын түсінуге үлес қосу. Бұл кәсіпкерлік педагогтарына ұжымдық оқытуды жеңілдететін идеялармен алмасуға мүмкіндік береді және зерттеушілердің ағымдағы жағдайы және болашақ зерттеу күн тәртібін қалай әзірлеу керектігі туралы ақпараттандыруға көмектеседі. Бұл мақала болашақ зерттеулер үшін идеяларды ұсыну үшін кәсіпкерлік білім берудегі басым тақырыптарға назар аударады. Бұдан ғылыми жұмыстарға да, қолданушыларға да пайда әкелетін зерттеу, күн тәртібі пайда болуы мүмкін, бұл жаңа зерттеулерді әзірлеуге және қандай өзгерістер қажет екенін түсінуге көмектеседі.

Кәсіпкерлік білім берудің анықтамасы. Кәсіпкерлік білім беру, бизнес пен қоғамдастықтың бастамаларымен байланысты интерактивті оқытумен сипатталады [2]. Бұл тәжірибеге негізделген оқыту тәсіліне байланысты кәсіпкерлік білім беруде салалық байланысы бар дегенді білдіреді. Көп жағдайда қонақ спикерлер мен кейс-стадилер кәсіпкерлік білім беру тәжірибесінің бөлігі ретінде қарастырылады, өйткені оқыту әдістері статикалық емес, динамикалық және оқу тәжірибесінде әлеуметтік медианы пайдаланудың өсуіне байланысты өзгеруі мүмкін. Кәсіпкерлік білім берудің мақсаты – білімгерлердің бизнестегі инновациялық және тәуекелге баратын әрекеттерге қатысты ойларын өзгерту. Кәсіпкерлік білім беру нәтижесінде оқушының мінез-құлқы өзгергенін анықтау үшін аффеक्टивті, когнитивті

және дағдыға негізделген нәтижелер тұрғысынан кәсіпкерлік оқытуға назар аудару пайдалы. Аффективті нәтижелер жаңа бизнесті бастау немесе бар бизнестегі инновацияларға қатысу ниеті тұрғысынан көзқарастардағы өзгерістерді білдіреді. Когнитивті нәтижелер қазіргі күрделі іскерлік ортада маңызы зор жаңа білімнен алынған сыни ойлауды қамтиды. Бұған бизнесті бастау себептері туралы түсінік пен алынған ақпарат кіреді. Дағдыға негізделген нәтижелер кәсіпкер болуға қажетті құралдарды қамтиды. Барған сайын цифрлы құралдар кәсіпкерлер үшін маңызды болып келеді. Кәсіпкерлікті оқытудағы бұл тәсіл қазіргі қоғамда маңызды, себебі білімгерлерге жаңа бизнесті қалай бастау керектігі туралы үйретуден кәсіпкерлік мүмкіндіктерді тануға және цифрлық кәсіпорындарды қалай бастауға дейін жетілдіру маңызды орын алады. Кейс-стадилер мен бизнес-жоспар жарыстары сияқты әртүрлі оқыту тәсілдерін біріктіретін аралас оқыту тәсілдерін қолдану білім сапасын жоғарлатады. Кәсіпкерлік білім әртүрлі жолдар арқылы бизнестің дамуына ықпал етеді. Жалпы кәсіпкерлік білім беру мақсаттарына «өзгерістерге ашықтық, жаңа жағдайларға бейімделуге дайын болу және белгісіз ортада жұмыс істеу қабілеті» кіреді. Кәсіпкерлік білім сыни ойлау мен шығармашылық дағдыларға көбірек көңіл бөлуге бет бұрады. Кәсіпкерлік білім тәжірибелік оқытуды қамтиды, өйткені ол әрекетке негізделген. Кәсіпкерлік құзыреттіліктер «жаңа кәсіпорындарға, инновацияларға немесе стратегиялық жаңартуға бағытталған мүмкіндіктерді анықтау және дамыту» ретінде кең түрде анықталады [3].

Материалдар мен әдістер

Мақалада жоғары оқу орындарында кәсіпкерлікке дайындауға қатысты негізгі зерттеулерге жүйелік/систематикалық шолу (systematic review) жүргізілді. Жүйелі шолу – қайталанатын және біржақтылықты болдырмайтын әдістерді қолданатын және алдын ала анықталған қадамдарды пайдалана отырып, зерттелген проблема аясында мәліметтерді сын тұрғысынан талдау, баға беру және қорытынды шығару ниетінде зерттеушілер немесе практик мамандар жүргізген, жарыққа шыққан ғылыми зерттеу жұмыстарына шолу жасауы көздейтін зерттеу әдісі [4].

Кез-келген құбылыс, тақырып немесе мәселе туралы бұрын жүргізілген зерттеулерден не белгілі екенін анықтау үшін шолу жасалады. Сонымен қатар белгілі бір тақырып төңірегінде ғылыми шолу жасау, нақты немесе толық жауабы табылмаған сұрақтарға, назардан тыс қалып қойған мәселелерге жауап алу үшін және бірнеше зерттеулердің нәтижесін жүйелеу мақсатында жүргізіледі. Жалпы, жүйелі шолу негізі төрт кезеңнен тұрады: әдебиеттерді іздеу, оны бағалау, деректерді синтездеу және талдау. Ақпаратты іздеу барысында шетелдік беделді ғылыми басылымдарда жарияланған

материалдар іріктелді. Бағалау кезінде алдын-ала анықталған критерийлерге сәйкес, яғни жоғары оқу орындарындағы кәсіпкерлікті дамыту туралы зерттеу нәтижелеріне қатысты ғылыми жұмысты шолуға қосу немесе қоспау мәселесі, оның сапасы мен тақырыпқа қатыстылығы бағаланды. Синтез деректерді алуды және оларды санаттауды қамтыды, ал талдау кезінде жүргізілген зерттеулердің нәтижелері сипатталып, қорытынды тұжырымдар жасалды[5].

Нәтижелер мен талқылау

Леспе қиындықтар. Кәсіпкерлікті бағалайтын Америка Құрама Штаттарының білім беру үлгісіне көшудің жаһандық үрдісі байқалды. Азияда шетелде, әсіресе Қытайдан оқитын білімгерлердің саны айтарлықтай артқан. Бұл студенттердің өз елінде іскерлік тәжірибеде қолдануға болатын дағдыларды үйрететін мектептерге баса назар аударуға әкелді. Сонымен қатар, студенттердің жарыстарға қатысулары да артты. Америка Құрама Штаттарында шетелдік студенттердің оқуына байланысты бизнесте рөл атқаруға мүмкіндік беретін кәсіпкердің резиденттік бағдарламасы бар. Әлеуметтік медиа мен онлайн технологияларды пайдаланудың артуына байланысты кәсіпкерлік білім беру тәжірибесі әлі де цифрлық технологияларды қалай енгізу керектігімен айналысады. Бұл болашақтағы белгісіз жағдайларға қатысты зерттеулерде шиеленіс пен наразылық көзін көрсетеді. Қазір тегін онлайн курстар, сондай-ақ білім беру мәселелері туралы YouTube-тегі қысқаша видео ұсынылатын кәсіпкерлік білімін халықаралық және коммерцияланған цифрлық оқыту экожүйесі бар [6]. Бұл студенттермен жеке қарым-қатынас жасау, сонымен қатар ауқымды қол жеткізуге қатысты қиындықтарды білдіреді. Оқытуда голограммалар қолданылады және виртуалды ортаны оқыту әдістері дамиды деп болжануда. Кейбір зерттеулер роботтар мен автоматтандырылған технологияларды инновациялық зерттеулерді білім беру процесінде қолдануды арттыру қажет екенін көрсетті. Бұған сыныпта да, курс аяқталғаннан кейін де кәсіпкерлікті оқытуда бірнеше технологиялық платформаларды қалай пайдалануға болатынын түсіну кіреді. Бұл кәсіпкерлік педагогтарына жұмысқа орналасудың қандай тенденциялары болып жатқанын және мұғалімдер бұл дағдыларды қалай үйрете алатынын зерттеу қажеттілігіне әкеледі. Ашық мазмұнды курстар бұқаралық ақпарат құралдарында назар аударғанымен, жергілікті контексті ескермейтін жаһандық кәсіпкерлік курстары бар. Қазіргі бизнес ортасы адамдардың оқыту мен оқу тәсілін өзгертетін технологиялық жетістіктермен өзгереді. Бұл өтімділік дәуірі белгісіздікке, сонымен қатар өзгерту мүмкіндіктеріне әкеледі. Бұл – тиімділіктің көп бөлігі білім мен қызмет көрсету экономикасына көбірек көңіл бөрудің нәтижесі.

Технологиялық құрылғылардың артуына байланысты мұғалімнің сыныптағы рөлі өзгереді. Кез келген жерде деректерге қол жетімділігі адамдардың қоғамдағы өзара әрекеттесу тәсілін одан әрі өзгертеді. Мобильді технологиялар мен интернет студенттерге кез келген жерден білім алуға және оқуға мүмкіндік берді. Бұл кәсіпкерлік педагогтарына бизнес ортасындағы өзгерістерді ескере отырып, жаңа әдіспен ақпарат беруге жол ашады. Сонымен қатар, Turnitin және Ithenticate сияқты онлайн оқыту құралдары бар жұмыстың үлкен онлайн репозиторийлерін плагиатқа тексеруге болатынын білдіреді. Осылайша, студенттер үлкен көлемдегі деректерге қол жеткізе алады, бірақ олардың жұмысының түпнұсқа үлес екеніне көз жеткізу үшін жаңа технологиялар бар. Осымен қатар, студенттер өз тапсырмаларын аутсорсингке тапсырған сайын өсуде. Болашақта кәсіпкерлік білім көбірек технологияны пайдаланады деген болжам болғанымен, мейкер қозғалысының үрдісі де байқалды. Кездейсоқ жұмысқа орналасу және студенттердің жұмыс өмірінің белгілі бір кезеңдерінде бірнеше жұмыс орнында жұмыс істеу деңгейінің жоғарылауы да өзгерді. Бұл гиг-экономика деп аталады және «экономика талаптарын жасырын немесе айқын келісім-шартсыз немесе ұзақ мерзімді жұмысқа орналасу әлеуетінсіз қажетті жеткізумен сәйкестендіретін цифрлық технологиялар арқылы жеңілдетілген ақылы жұмыс» ретінде анықталады [7]. Гиг экономика, әсіресе жас университет түлектері үшін дәстүрлі жұмысқа орналасу тәжірибесін бұзды. Іскерлік білім беруде сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын көбірек пайдалану бағытында өзгеріс болады, ол аккредиттеу қажеттілігі ретінде студенттерде сыни ойлауды қалыптастыратын колледждік бизнес мектептерін жетілдіру қауымдастығында көрініс тапты. Өртүрлі мүмкіндіктерді дәл бағалау арқылы ақпаратты жақсырақ түсіндіруге болады. Сыни тұрғыдан ойлаудағы когнитивтік қабілеттерді техникалық пайымдау немесе философиялық бағалау ретінде жіктеуге болады.

Техникалық пайымдау шешімдерді алу үшін ғылыми деректерді түсіндіруге бағытталған. «Сыни тұрғыдан ойлау техникалық пайымдау ретінде белсенді өңдеу, логикалық бағалау, аналитикалық ойлау және мәселені шешу сияқты когнитивтік өңдеу әрекеттерінің ауқымын қамтиды». Философиялық бағалау сенім мен қабылдауға негізделген идеялардың құндылығы туралы ойлауды дамытады. Бұл болжамдарды түсінуді, содан кейін оны қоршаған орта факторларына негізделген өзгертуді білдіреді [8].

Кәсіпкерлік білім беру философиясы. Кәсіпкерлік педагогтары үшін назар аударуды қажет ететін жаңа әлеуетті игерілмеген сала болып табылады [9]. Бағалауды қажет етпейтін, тәжірибелік тәсілді қабылдайтын қосымша курстарды әзірлеудің маңызы жоғары. Түлектер оқуды қызықтырақ, сонымен

қатар қауымдастыққа айналдыру үшін осы жаңа курстарда бірлесіп жұмыс істеуге көмектесе алады. Кәсіпкерлік білімнің қабылданатын құндылығы жоғары болғанымен, оқытушылар мен оқушылар практиктермен көбірек серіктес болған кезде жоғарылайды. Түлектердің жұмысқа орналасуына баса назар аударылғандықтан, тәлімгерлері бар студенттер нарыққа өтудің мүмкіндігі жоғары [10].

Кәсіпкерлікті үйрену кейбір адамдар үшін өз ісін бастауға ынталандырады, ал басқаларға ұйымындағы кәсіпкерлік мінез-құлыққа деген көзқарасын өзгертуі мүмкін. Мінез-құлық шаралары мінез-құлық тұрғысынан жеке тұлғаның кәсіпкерлік қарқындылығын қамтиды. Кәсіпкерлік туралы білімді жетілдіретін когнитивті шаралар, оның ішінде бизнес-кәсіпорын құру процесі туралы түсінуді жақсарту кіреді. Когнитивті шаралар кәсіпкерліктің өзіндік тиімділігін бағалауды қамтиды. Дағдыға негізделген шаралар сыни ойлау дағдыларын дамытуды бағалауды және мүмкіндіктерді тануды қамтиды.

Кәсіпкерлік білім берудегі тенденциялар. Кәсіпкерлік білім беруде студенттер қолданатын оқытудың ерекше әдістері олардың кәсіпкерлік көз қарасына қалай әсер ететіні тұрғысынан аз зерттелген [11]. Өзін-өзі жұмыспен қамтуға басымдық беру- студенттің кәсіпкерлік курсынан өту-өтпеу көрсеткіші, бірақ бәсекеге қабілетті еңбек нарығында студенттер өздерінің дағдылары, қабілеттері және көзқарастары бойынша ерекшеленуге тырысады. Бұл студенттің ресми жағдайда алған білімін салыстыратын сабақтан тыс іс-шараларға көбірек қызығушылық тудырды [12].

Сабақтан тыс жұмыстар кәсіпкерлікке тәрбиелеумен бірге сабақта берілген білімді бекітуге көмектеседі. Кәсіпкерлік мұғалімдері аудиторияда не үйретіліп жатқанын нақты көрсету үшін зертханалар, сайттарды қадағалау және экскурсиялар сияқты өзге орталарды жиі пайдаланады. Сабақтан тыс іс-шаралар оқу процесіне әсер етуі мүмкін екенін көрсетеді. Жаңа ортаға кіретін студенттер дәстүрлі сыныптағы контексттерден ерекшеленетін бірегей оқу нәтижесіне қол жеткізе алады. Бұл студент пен қауымдастық бірге білім алатын симбиотикалық қарым-қатынасқа әкеледі, осылайша қоғамның әлеуметтік әл-ауқатын арттырады.

Кәсіпкерлік білім берудің қолаңға тұсы. Кәсіпкерлік білім берудің оң жақтарына қарамастан, бәрі бірдей кәсіпкерлік тұрғысынан ойлап, әрекет ете алмайды. Кәсіпкерлік білім берудің оң нәтижелеріне назар аудару үрдісі бар, бірақ теріс әсерлері де болуы мүмкін [13]. Кәсіпкерлік білімге қатысты зерттеулер кез келген құбылыс мүмкін деген стереотиптік көзқарасты ұстанады. Кәсіпкерлік білім берудің жаңа теориялық негіздерін белсенді түрде дамытуға ұмтылу арқылы ол тақырып бойынша зерттеулерді

жақсартады. Woollard [14] кәсіпкерлік білім берудің әртүрлі мағыналары мен контексттеріне байланысты оның нәтижесінде «теориялық» сала пайда болды деп болжайды. Бұл кәсіпкерлік білім берудің біртұтас теориялық негізіне немесе ортақ өзегіне ие болудан гөрі контекстке байланысты екенін білдіреді. Кейбіреулер кәсіпкерлік білім бизнесті қалай құру немесе стартапты дамыту туралы оқу ретінде қабылдайды, яғни оқытылатын теория жаңа кәсіпорын құруға бағытталған. Дегенмен, басқалар үшін олар кәсіпкерлік өмір салтына және оны қазіргі өмір салтына қалай біріктіруге болатынына қызығушылық танытады. Сонымен, оқыту стильдеріндегі ортақ жақтарды, сонымен қатар қарама-қайшылықтарды табу үшін кәсіпкерлік білім беруде әртүрлі перспективаларды қарастыру қажет. Бұл кәсіпкерлік білімнің қандай екендігі туралы жалпы консенсусқа назар аударатырып, аномалияларды мойындайтын оқыту мен оқудың жаңа тәсілдерін жетілдіруге ынталандырады. Білім беру курстарының басқа түрлерімен салыстырғанда кәсіпкерлік білім берудің негізгі бағыты – тәжірибеде интуиция сезімін ояту. Бұрын алдын ала белгіленген критерийлер жиынтығына негізделген неғұрлым ұтымды ойлау процестері оқытылды. Бұл бір ой мектебінің барлық жағдайларға сәйкес келмейтінін және кейбір икемділік қажет екенін түсінумен өзгерді. Осылайша, адамдар мүмкіндікті тану, сонымен бірге ресурстарды алу және қолдану үшін интуицияның маңыздылығын білуі керек.

Теорияның қолданылуы. Мақаланың кәсіпкерлікке арналған білім беру әдебиетіне қосқан ерекше үлесі тақырыпқа деген қызығушылықты арттырады. Кәсіпкерлік білімге баса назар аудару әртүрлі теориялық көзқарастардан туындайтын тақырып бойынша жан-жақты зерттеулерге негізделуге бағыттайды [15]. Ғылыми еңбектерді талдау арқылы теория мен практика үшін маңызды нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік берді. Цифрлық технологиялар кәсіпкерлікті оқыту мен үйрену тәсілін өзгертетіні анық. Бұл цифрландыру перспективасын қабылдайтын жаңа теория қажет дегенді білдіреді. Сандық оқыту әдістерінің аномалияларын жақсырақ бағалау үшін цифрлық кәсіпкерлік пен білім арасындағы байланысты одан әрі зерттеген жөн. Кәсіпкерліктің жаңа үлгілері мен түсіндірмелерін алу үшін білім беруді цифрландыруды тереңірек зерттеу қажет. Дәстүрлі білім беру теориялары біртұтас теориялық негіздерді жасау үшін жаңаларымен біріктірілуі мүмкін. Бұл білім берудің түсіндіру күшін арттырады, сонымен қатар түпнұсқа нәтиже береді. Ғалымдар жақсы тексерілген бұрыннан бар теорияларды жаңаларын ұсынумен біріктіруге тырысу керек.

Экономиканы жетілдірудің салдары. Кәсіпкерлік білім беру – үкіметтің өз аймақтарындағы экономикалық өсуді ынталандырудың маңызды әдісі. Кәсіпкерлік білім беру бағдарламаларына көбірек

ресурстар құйылды, әсіресе бизнестің бастапқы сатысында ашылғандарға бағытталған. Дегенмен, жаңа бизнес табысының деңгейі төмен және оны көбірек мақсатты саясат бастамаларымен жақсартуға болады. Бұған кәсіпкерлердің әртүрлі ерекшеліктерін ескеретін тиімдірек саясат кіреді. Осылайша, кәсіпкерлікке арналған білім беру бағдарламаларын оқытудың нақты салалық қажеттіліктерге бейімдеу керек. Біздің қорытындыларымыз кәсіпкерлікті оқытуға қолдау көрсету салалық топтар арасында өзгеретінін көрсетеді, сондықтан дифференциалды бағдарламалар саясаткерлерге бюрократиялық процестерді жақсарту арқылы салалық бастамаларды қолдауда шығармашылықпен айналысуға көмектеседі.

Курстардың қарқындылығы. Кәсіпкерлік білімін арттыру жеке тұлғаның кәсіпкер болу ниетін арттырады деген пікір айтылды. Дегенмен, барлық адамдар кәсіпкер болу немесе кәсіпкерлікпен айналысу үшін бірдей ұзақтықты немесе кәсіпкерлік білімнің ұзақтығын талап ете бермейді. Бұл мақала кәсіпкерлікті оқытудың әртүрлі көзқарастары бар екенін көрсете отырып, кәсіпкерлік білім беру туралы қазіргі академиялық білімге ықпал етеді. Осылайша, цифрлық және фрилансерлік экономика сияқты ортадағы өзгерістерді ескеру маңызды. Кәсіпкерлік білім беру жеке адамдардың ой-өрісін өзгертуге мүмкіндік берді. Кәсіпкерлік білім берудің негізгі мақсаты – жаңа кәсіпорын құру немесе құндылық қалыптастыру. Кәсіпкерлік білім беру трансформациялық болуы керек, осылайша студент кезден бастап өзін кәсіпкер ретінде санауға дейін өзгереді. Студенттердің оқуын қолдау үшін жұмыс істеу қажет және кәсіпкерлік жақсы жұмысқа орналасу мүмкіндігін беруі өте маңызды [16]. Кәсіпкерлік білім беру курсы аяқтағаннан кейін іске қосылған жаңа кәсіпорындардың табыстылығын өлшеу үшін қосымша зерттеулер қажет. Білім мен жаңа кәсіпорынның басталуы арасындағы уақыт кідірісі көп ізденуге тұрарлық сала. Сонымен қатар, қазірдің өзінде кәсіпкер болып табылатын студенттер үшін білімнің кірістілікке әсері қажет. Еріктілік немесе халықаралық алмасу кәсіпкерлікке қалай әсер ететінін тереңірек талдау қажет.

Қорытынды

Кәсіпкерлік білім туралы осы мақаланың негізгі түйіні – көптеген зерттеу мүмкіндіктері әлі ашылмаған. Кәсіпкерлік білім беру саласындағы зерттеушілер оқытудың инновациялық әдістерін іздестіру және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуды жалғастыруы керек. Біз болашақ зерттеу бағыттарына қызығушылық субъективті және зерттеушінің тақырыпқа деген көзқарасымен анықталатынын мойындаймыз. Мемлекетіміздің кәсіпкерлік білім беру курстарының табысты нәтижелеріне әкелетін процестерді түсінуді жақсарту үшін нақты нәтижелер туралы ортақ келісім қажет. Бұл

білімгерлерге кәсіпкерлік білім берудің артықшылықтарын көрсету және курсты өтудің нәтижелерін көруде уақыт кідірісі болуы мүмкін екенін білдіру. Білімгерлердің белсенділігін арттыру үшін негізгі оқу мақсаттары кәсіпкерлікті оқытудың оқу бағдарламасына енгізілуі керек. Кәсіпкерлік білім берудің болашақ оқу сценарийлерін және оқу тиімділігін арттыру жолын болжайтын зерттеулер аз. Сыни тұрғыдан ойлаудың оқу нәтижелерін қалай жақсартатынын бағалау үшін кәсіпкерлік білім берудегі әлеуетті жана оқыту әдістері бізді ерекше қуантады.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Turner, T., Gianiodis, P.** Entrepreneurship Unleashed : Understanding Entrepreneurial Education outside of the Business School // Journal of Small Business Management. – 2018. – Vol. 56. – № 1. – P. 131–149.

2 **Tas, M., Hayot, B., Kadyrov, Sh.** Impact of collaborative, entrepreneurship education on the financial risk taken by university students // Industry and Higher Education, 2022 [Electronic resource]. – <https://doi.org/10.1177/095042222111068294>.

3 **Chawinga, W. D.** Taking social media to a university classroom : teaching and learning using Twitter and blogs // International Journal of Educational Technology in Higher Education. – 2017. – Vol. 14. – № 1. – P. 3.

4 **Newman, M., Gough, D.** Systematic Reviews in Educational Research: Methodology, Perspectives and Application. In: Zawacki-Richter O., Kerres M., Bedenlier S., Bond M., Buntins K. (eds) Systematic Reviews in Educational Research. Springer VS, Wiesbaden, 2020 [Electronic resource]. – https://doi.org/10.1007/978-3-658-27602-7_1.

5 **Gunkel, D. J.** Rage Against the Machine : Rethinking Education in the Face of Technological Unemployment // Surviving the Machine Age. – Cham : Springer International Publishing, 2017. – P. 147–162.

6 **Nguyen, D.** The University in a World of Digital Technologies : Tensions and Challenges // Australasian Marketing Journal. – 2018. – Vol. 26. – № 2. – P. 79–82.

7 **Dahl, A. J., Peltier, J. W., Schibrowsky, J. A.** Critical Thinking and Reflective Learning in the Marketing Education Literature : A Historical Perspective and Future Research Needs // Journal of Marketing Education. – 2018. – Vol. 40. – № 2. – P. 101–116.

8 **Ankrah, S., AL-Tabbaa, O.** Universities-industry collaboration : A systematic review // Scandinavian Journal of Management. – 2015. – Vol. 31. – № 3. – P. 387–408.

9 **Holmes, L.** Competing perspectives on graduate employability : possession, position or process? In Studies in Higher Education. – 2013. – Vol. 38. – № 4. – P. 538–554.

10 **Bonesso, S. et al.** Students' Entrepreneurial Intentions : The Role of Prior Learning Experiences and Emotional, Social, and Cognitive Competencies // Journal of Small Business Management. – 2018. – Vol. 56. – P. 215–242.

11 **Roulin, N., Bangerter, A.** Students' use of extra-curricular activities for positional advantage in competitive job markets // Journal of Education and Work. – 2013. – Vol. 26. – № 1. – P. 21–47.

12 **Woollard, D.** Towards a Theory of University Entrepreneurship // Industry and Higher Education. – 2010. – Vol. 24. – № 6. – P. 413–427.

13 **Clinkard, K.** Are employability and entrepreneurial measures for higher education relevant? Introducing AGILE reflection // Industry and Higher Education. – 2018. – Vol. 32. – № 6. – P. 375–390.

14 **Ratten, V.** Entrepreneurial universities : the role of communities, people and places // Journal of Enterprising Communities : People and Places in the Global Economy. – 2017. – Vol. 11. – № 03. – P. 310–315.

15 **Nixon, E., Scullion, R., Hearn, R.** Her majesty the student : marketised higher education and the narcissistic (dis)satisfactions of the student-consumer // Studies in Higher Education. – 2018. – Vol. 43. – № 6. – P. 927–943.

16 **Sousa, B. B., Magalhães, F. C.** An Approach on Attachment in Public Marketing and Higher Education Management Contexts. – 2019. – P. 151–171.

Материал 17.03.22 баспаға түсті.

**М. Тау¹, Е. С. Сапажанов², Б. Д. Сыдыхов³, Е. Ж. Сармурзин⁴*

^{1,3,4}Университет Сулейман Демиреля,

Республика Казахстан, г. Алматы;

²Университет Нархоз,

Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 17.03.22.

СПОСОБЫ ПОДГОТОВКИ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ В ВУЗАХ

Обучение предпринимательству на основе успешных моделей предпринимательства в высшем образовании может способствовать образованию в интересах устойчивого развития. Несколько теоретических подходов, таких как теория человеческого капитала,

теория самооффективности предпринимательства и теория самоопределения, положительно связаны с предпринимательскими устремлениями студентов, поскольку они обеспечивают адекватные знания и навыки и мотивируют их развивать свой бизнес. предпринимательская карьера. Знакомство с успешными бизнес-моделями в программах обучения предпринимательству может стать важным фактором в формировании у студентов уверенности в своих способностях начать свой бизнес и улучшить их отношения к предпринимательству. Предпринимательство процветает как область изучения из-за практической важности образования и его роли в ускорении процветания мировой экономики. Несмотря на свою популярность, природа и влияние бизнес-образования на изменение общества описаны не полностью. Цель статьи – показать современные тенденции в бизнес-образовании путем представления исследований. Это помогает исследователям связать специфику предпринимательства с новыми тенденциями в сфере занятости, такими как гиг-экономика и цифровая трансформация рабочего места. Рекомендации о необходимости дальнейшего развития предпринимательского образования в Казахстане представлены как способ формирования будущего развития отрасли.

Ключевые слова: предпринимательство, образование, ВУЗ, педагогика, подготовка.

**M. Tas¹, Y. S. Sapazhanov², B. D. Sydykhov³, Y. Sarmurzin⁴*

^{1,3,4}Suleyman Demirel University,

Republic of Kazakhstan, Almaty;

²Narxoz University,

Republic of Kazakhstan, Almaty.

Material received on 17.03.22.

WAYS OF TEACHING FOR ENTREPRENEURSHIP IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Entrepreneurial education based on successful entrepreneurship models in higher education can contribute to education for sustainable development. Several theoretical approaches, such as human capital theory, self-efficacy theory of entrepreneurship, and self-determination theory, are positively associated with students' entrepreneurial aspirations as they provide adequate knowledge and skills and motivate them to grow their

business. entrepreneurial career. Exposure to successful business models in entrepreneurship programs can be an important factor in building students' confidence in their ability to start a business and improve their attitude towards entrepreneurship. Entrepreneurship thrives as a field of study because of the practical importance of education and its role in accelerating the prosperity of the global economy. Despite its popularity, the nature and impact of business education on changing society has not been fully described. The purpose of the article is to show current trends in business education by presenting research. This helps researchers connect the specifics of entrepreneurship with emerging employment trends such as the gig economy and the digital transformation of the workplace. Recommendations on the need for further development of entrepreneurial education in Kazakhstan are presented as a way to shape the future development of the industry.

Keywords: entrepreneurship, education, university, pedagogy, preparation.

Теруге 17.03.2022 ж. жіберілді. Басуға 31.03.2022 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

6,83 Мб RAM

Шартты баспа табағы 28,7.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректоры: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3882

Сдано в набор 17.03.2022 г. Подписано в печать 31.03.2020 г.

Электронное издание

6,83 Мб RAM

Усл.п.л. 28,7. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3882

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

<https://vestnik-pedagogic.tou.edu.kz/>